

*Peter Widell og Mette Kunøe (udg.):
9. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog
Århus 2002*

PERCIPERET OG SELVRAPPORTERET FORSTÅELSE. HVAD BERETTER DANSKERE I NORGE OM NORDMÆND'S FORSTÅELSE AF DANSK OG DERES EGEN FORSTÅELSE AF NORSK?

Af Randi Benedikte Brodersen (Københavns Universitet)

1 Indledning: Emne, formål, forståelsesbegrebet, materiale og metode

Denne artikel¹ handler om nabosprogsforståelse blandt danskere der bor i Norge. De har brug for at blive forstået af nordmænd og for at forstå norsk på et andet plan end fx danske turister i Norge eller danskere i Danmark. Erfaringer og overvejelser omkring forståelsesproblematikken kommer frem i skriftlige beretninger fra og telefoninterview med danske informanter fra Bergen, Kristiansand og Oslo. De fortæller bl.a. hvordan de har oplevet mødet med norsk sprog, om de har haft problemer med at blive forstået, hvad de gør hvis de ikke bliver forstået, hvordan de oplever det ikke at blive forstået, om de selv har haft problemer med at forstå norsk og hvad de mener om forskellige norske og danske dialekter.

I artiklen forsøger jeg at sammenfatte mine informanternes rapporteringer om nordmænds forståelse af dansk og deres egen forståelse af norsk. Formålet er at kaste lys over tre spørgsmål:

- 1) Hvordan er forholdet mellem nabosprogsforståelse og akkommodation i Norge?
- 2) Hvilke faktorer har betydning for den dansk-norske nabosprogsforståelse i Norge?
- 3) Hvilke forståelsesproblemer oplever danskere i Norge at nordmænd har med dansk?

I mit ph.d.-projekt, som er en sociolingvistisk undersøgelse af sproglig variation, sproglig akkommodation og sprogholdninger blandt danskere i Norge (Brodersen 2003), er forståelsesproblematikken et af emnerne i en indholdsanalyse. Problematikken er vigtig på grund af sammenhængen mellem forståelse og akkommodation og fordi de danske infor-

¹ Artiklen er en bearbejdet version af mit indlæg på MUDS 9 10.–11. oktober 2002. Tak til Gunnstein Akselberg, Universitetet i Bergen, for mange nyttige kommentarer og diskussioner. Også tak til både Frans Gregersen, Københavns Universitet, for at have sendt mig et inspirerende manuskript om nabosprogsforståelse i det dansk-svenske DASVA-projekt om akkommodation i en dansk-svensk kontekst, og Marianne Rat-

manter opfatter forståelse som motiverende faktor i deres sproglige akkommodation (tilpasning) til norsk. De fleste af dem siger at de akkommoderer for at blive forstået af nordmænd, men det er meget forskelligt hvordan de oplever de bliver forstået, og hvor meget de akkommoderer, og det er ikke altid de mest akkommoderende informanter der oplever færrest forståelsesproblemer.

Indledningsvis skal jeg også omtale de begreber jeg har brugt i titlen og præsentere forståelsesbegrebets indhold i denne sammenhæng. Når jeg skriver om forståelse, så drejer det sig dels om **danskeres opfattelse af nordmænds forståelse af talt dansk**, som jeg kalder *perciperet forståelse*, dels om **danskeres vurdering af deres egen forståelse af talt norsk**, som jeg omtaler som *selvrapporteret forståelse*.² Det betyder at nabosprogsforståelse her er afgrænset til talesprogsforståelse.

Pointen er her at perceptionen eller opfattelsen af hvordan vi bliver forstået, er lige så vigtig som såkaldt “faktisk” forståelse, fordi det er en oplevelse der har social betydning, idet den påvirker vores sproglige adfærd og vores holdninger. Jeg har ikke undersøgt såkaldt “faktisk” eller registreret forståelse (jf. note 2).³

Forståelse er et vidt og vanskeligt begreb. Forståelse handler meget om erfaringer, forudsætninger, forventninger, behov, holdninger og sprog, og det rummer dermed både pragmatiske og psykologiske aspekter og har både et kulturspecifikt og et sprogligt indhold. Nabosprogsforståelse handler om og rummer det samme, men også noget mere, nemlig et andet sprog, eller mødet mellem to nabosprog. Derfor er der i nabosprogssammenhæng ofte fokus på sproglige forskelle og ligheder, og forskellene får gerne skylden når forståelsen slår fejl, men problemer kan lige så vel skyldes andre faktorer, fx menneskers forskellige erfaringshorisonter – forskellige erfaringer, forudsætninger, forventninger og holdninger osv. Jf. omtalen af baggrundsfaktorer i afsnit 5.

hje, Københavns Universitet, for at have sendt mig sit speciale og givet mig nye vinkler på forståelse (Rathje 1999).

² Metodisk er både *perciperet* og *selvrapporteret* forståelse rapporteret, dvs. det drejer sig i begge tilfælde om informanternes vurdering af forståelse i autentiske situationer – og her henholdsvis danske informanternes vurdering af nordmænds forståelse af dansk og af deres egen forståelse af norsk. *Rapporteret* nabosprogsforståelse bliver ofte brugt som kontrast til såkaldt *faktisk* nabosprogsforståelse som er informanternes forståelse målt af en forsker i en konstrueret testsituation, dvs. i en ikke-autentisk situation.

³ Begrebet *faktisk forståelse* bliver ofte brugt i undersøgelser af nabosprogsforståelse eller i omtale af dem (jf. afsnit 2), men begrebet er problematisk, bl.a. af definitoriske grunde, og derfor er den mere neutrale og objektive term *registreret forståelse* at foretrække.

I filosofisk hermeneutik, som er en teori om forståelse og her er mit teoretiske udgangspunkt (Gadamer 1965), er der fokus på det pragmatiske aspekt eller erfaringsaspektet, idet forståelse bliver betragtet som et møde mellem forskellige erfaringshorisonter, hvor forforståelse eller forudforståelse spiller en vigtig rolle. Når der opnås forståelse, taler den filosofiske hermeneutik om horisontsammensmeltning. Men vi ved ofte ikke hvornår der hersker forståelse, i en nabosprogs kontekst er forståelse heller ikke en selvfølge, og ofte er der først fokus på forståelse når vi ikke forstår eller bliver misforstået, eller når der skal en særlig indsats til for at opnå forståelse, som fx i en nabosprogs kontekst. Derfor kan det være opklarende at se på situationer hvor der ikke opnås forståelse. Jf. eksemplerne på forståelsesproblemer i afsnit 6.

Mit materiale består af optagelser og transskriptioner af telefoninterview med 52 danske informanter og skriftlige svar fra 49 danske informanter (3 informanter har ikke sendt et skriftligt svar). Relevante oplysninger og svar på spørgsmål om forståelse er registreret for hver informant, og ordnet i de kategorier som ligger i materialet og kommer frem undervejs i analysen.

Det er især mine informanters beretninger om forståelse som har pirret min nysgerrighed, men også mine egne forståelsesproblemer i forbindelse med transskription og retransskription af interviewoptagelser har fået mig til at tænke over hvornår og hvorfor der opstår forståelseshuller i en samtale, både for de involverede samtalepartere og for mig som analysator. Med jævne mellemrum har jeg konstateret at jeg har overhørt, ikke har forstået eller har misforstået noget af det der bliver sagt i mine interview. Hullerne i mine transskriptioner er nogle gange kulturelle huller og gælder da fx navne eller forhold i Norge som jeg ikke kender. Andre gange er det sproglige huller på grund af ukendte norske ord og udtryk, en norsk udtale af et dansk ord i en ellers dansk ytring eller en uventet dansk udtale af et norsk ord. – Nogle af forståelsesproblemerne får jeg klaring på takket være mine norske projektassistenter som kontrollytter og læser korrektur. Andre forbliver uopklaret.

2 Undersøgelser af nabosprogsforståelsen i Skandinavien

Nabosprogsforståelsen i Skandinavien er blevet undersøgt i flere omgange og med jævne mellemrum (jf. fx Vikør 2001): først i Haugen 1953, siden i Maurud 1976, Bø 1978,

Uhlmann 1985, Uhlmann 1994 og i det dansk-svenske DASVA-projekt om dansk og svensk akkommodation (Gregersen 2002). Og i 2003–2004 bliver der gennemført et stort empirisk projekt om internordisk sprogforståelse, på opdrag af Nordisk Kulturfond.

Disse undersøgelser behandler nabosprogsforståelsen enten ved at lade nordboere i deres hjemlande rapportere om deres nabosprogsforståelse eller ved at måle såkaldt “faktisk” sprogforståelse i eksperimentelle test. Uhlmann 1994 er den eneste som giver en kvalitativ vurdering af “faktisk” forståelse i en naturlig kommunikationssituation. DASVA-projektet bruger en eksperimentel test til at måle “faktisk” forståelse, og Kulturfondets projekt skal undersøge både rapporteret og “faktisk” forståelse.

Undersøgelserne er metodisk forskellige og når frem til forskellige resultater. Undersøgelser der bygger på selvrapportering, viser forholdsvis positive vurderinger af nabosprogsforståelsen (fx Haugen 1953), mens eksperimentelle undersøgelser som Maurud 1976 og DASVA-projektet (Gregersen 2002) når frem til mere negative og nedslående resultater. Når det gælder den interskandinaviske sprogforståelse, så er nordmænd i Norge bedst og bedre til at forstå dansk end danskere i Danmark til at forstå norsk (jf. Uhlmann 1994:182).

Der findes ingen nabosprogsundersøgelser af perciperet eller selvrapporteret forståelse blandt tilflyttede nordboere i andre nordiske lande. Men det er vigtigt også at undersøge forståelse i en sådan kontekst. Det kan give ny viden og forståelse at undersøge nordboeres perception af hvordan de bliver forstået, og konkrete erfaringer fra autentiske situationer hvor forståelsen bliver sat på prøve, hvordan dette opleves og takles og hvilken betydning det har. I den sammenhæng kan vi finde inspiration i fx filosofisk hermeneutik (Gadamer 1965) og sprogpsykologiske undersøgelser af forståelse (fx Rathje 1999).

3 Perciperet forståelse og sproglig akkommodation

Hvordan oplever de danske informanter at blive forstået af nordmænd? Er det nødvendigt for dem at akkommodere til norsk for at blive forstået? Hvordan er forholdet mellem deres perception af nordmænds forståelse af dansk og deres akkommodation til norsk?

Den perciperede forståelse (danskernes opfattelse af nordmænds forståelse af dansk) er registreret i skriftlige og mundtlige svar fra henholdsvis 49 og 52 danske informanter.

Svarene er inddelt i 3 kategorier: ingen/næsten ingen forståelsesproblemer, nogle/store problemer, ingen omtale af problemer. Fordelingen af de 49 skriftlige svar: 27 informanter har oplevet nogle/store problemer med at blive forstået af nordmænd, 14 omtaler ikke forståelsesproblemer, og 8 informanter har ingen/næsten ingen problemer oplevet. Analysen af de 52 interviewsvar er ikke færdig, men umiddelbart ser det ud til at mønsteret er omtrent det samme som i det skriftlige materiale.

Om nødvendigheden af at akkommodere til norsk hersker der stor enighed; næsten alle informanter mener det er nødvendigt for at blive forstået og for at få kommunikationen til at fungere uden mange og anstrengende gentagelser. Telefoninterviewet hvor de snakker med en norsk interviewer, viser både at der er stor variation i deres akkommodation og at der til dels er samsvar mellem den registrerede og den rapporterede akkommodation.⁴ Der er både den bevidste, intenderede akkommodation og den ubevidste akkommodation der kommer “af sig selv”, “snigændringerne” som en af informanterne skriver (K1), og som er et resultat af den daglige norskpåvirkning. Nogle informanter fortæller at de slet ikke har ønsket at “snakke norsk”, men i praksis er det vanskeligt at lade være. Bevidstheden er størst omkring leksikalsk og fonologisk variation, mindre omkring syntaktisk akkommodation og mindst omkring morfologisk akkommodation.

Mange informanter kombinerer deres sproglige akkommodation med andre strategier som at snakke langsommere og mere distinkt, og nogle fortæller også at de snakker et mere rigsmålspræget dansk end før de kom til Norge. Akkommodationen til rigsdansk er interessant fordi den kombineres med akkommodation til norsk, og denne dobbeltakkommodation er nok udtryk for at der hersker en forestilling om at et standardsprog er enklere at forstå end en dialekt eller et dialektpræget sprog.

Når det gælder forholdet mellem informanternes perception af nordmænds forståelse af dansk og deres egen akkommodation til norsk, så er der en tendens til at nogle af de

⁴ Når de akkommoderer til norsk, gør de fleste informanter det at de erstatter en del danske ord med norske, men udtalen kan være norsk, dansk eller en blanding. De skiller de sig af med lyd som ikke findes i norsk, bl.a. bløde konsonanter – især bløde *d*'er og andre svækkede eller forsvundne danske konsonanter – og lyse *a*'er, eller en del af dem, og siger *mat* og *dag* med både mørkt *a* og henholdsvis ustemt (eller stemt) og stemt klusil (jf. forståelsesproblemer i afsnit 6). Eller måske er det snarere sådan at de tilegner sig eller forsøger at tilegne sig norske træk som fx ikke-svækkede klusiler og mørkt *a*. Nogle forsøger også at få norske prosodiske træk ind i deres sprog, de prøver fx “at få norsk melodi på” som de siger, men det er vanskeligt. Derimod kommer en del af deres morfologiske akkommodation ind “af sig selv” og er ofte ubevidst (fx *de før-*

mest akkommoderende informanter næsten ikke oplever forståelsesproblemer, men der er også både dansktalende informanter med forholdsvis ringe akkommodation og blandingsprogtalende med stærk akkommodation som ikke eller sjældent har problemer med at blive forstået. Der er også blandingsprogtalende med stærk akkommodation som oplever at nordmænd ofte har problemer med at forstå dem.

At blive forstået af nordmænd er ikke bare et spørgsmål om hvor meget eller lidt informanterne akkommoderer, og kraftig akkommodation til norsk er ikke ensbetydende med bedre forståelse. Nok er informanternes akkommodation ofte motiveret af et ønske om bedre forståelse og ubesværet kommunikation, men der er også andre akkommodationsmotiver; bl.a. et ønske om at snakke norsk eller mest muligt norsk, egne ambitioner, pres fra omgivelserne, forventninger, mobning, drillerier, rettelser, et behov for en egen identitet snarere end kun at være dansker, afstandtagen fra norske stereotyper om “hyggelige og blide” danskere og for stærkt fokus på det danske fra omgivelserne.

Enkelte informanter fortæller at de er i tvivl om hvad deres akkommodation betyder for nordmænds forståelse, og de er usikre på hvilke sprogræk de skal tilegne sig eller skille sig af med. De forstår ikke hvornår og hvorfor nordmænd ikke forstår dem.

4 Perciperet og selvrapporteret forståelse i lyset af visse baggrundsvariabler

Hvordan er informanternes perciperede og rapporterede forståelse set i sammenhæng med *baggrundsvariabler* som køn, alder, antal år i Norge, region, civilstatus og livshistorie?

Informanternes overvejelser og opfattelser omkring forståelse vidner om at de generelt er mere optaget af nordmænds forståelse af dansk og af deres egen akkommodation til norsk end af deres egen forståelse af norsk. Måske fordi de er ekstra opmærksom på hvordan de bliver forstået af nordmænd, fordi nordmænds forståelsesproblemer har en anden betydning for dem i hverdagen.

Når det gælder perciperet forståelse og variablen *køn*, oplever lidt flere kvinder end mænd at nordmænd har problemer med at forstå dansk, men om det er en reel forskel eller måske udtryk for at kvinder problematiserer mere end mænd, er ikke til at vide. Med hensyn til perciperet forståelse og *alder* er der en tendens til at de ældre ikke oplever for-

ste årene, manden min). Mange forsøger bevidst at tilegne sig norsk ledstilling – “de vender sætningerne om” som flere af dem siger (fx *jeg tror ikke det* i stedet for *det tror jeg ikke*).

ståelsesproblemer i samme omfang som de yngre, men de yngre giver nok generelt udtryk for flere problemer end de ældre. *Antal år i Norge* er en interessant variabel, for her har de informanter der har været i Norge i mange år, også mindre ofte problemer end de der har boet kortere tid i Norge. Men med hensyn til *region* (Bergen, Kristiansand og Oslo) er der ingen forskelle på hvordan informanter i Bergen og Oslo oplever at blive forstået, men informanter i Kristiansand oplever færre forståelsesproblemer end informanter i Bergen og Oslo. *Civilstatus* (dansk/norsk partner/enlig) er ikke en variabel der ser ud til at have nogen særlig betydning, selv informanter med en norsk partner kunne forventes at ville opleve færre forståelsesproblemer end informanter med en dansk partner. Derimod er faktoren *livshistorie* (særlig/ingen erfaring med norsk før eller efter flytning til Norge) en faktor der er værd at lægge mærke til, for informanter med særlig erfaring med norsk før de kom til Norge, oplever generelt færre forståelsesproblemer end andre informanter. Særlige erfaringer har informanter som er vokset op i en norsk-dansk familie i Danmark, som har boet sammen med sin norske kone/mand i Danmark før flytning til Norge eller som har været vant til at holde ferie i Norge fra barn af.

Med hensyn til informanternes egen forståelse af norsk har de oplevet flest problemer i deres første tid i Norge, men nu er problemerne især knyttet til situationer (fx selskaber og teaterforestillinger) og personer (fx fremmede, grædende børn og dialekttalende fra andre steder end de byer informanterne bor i). Problemer giver dialekter i Midtnorge (Sogn og Fjordane, Trøndelag og Sunnmøre), Voss, "Strilelandet" (området uden for Bergen hvor folk snakker "nynorsk"), Sætedal, Oslo-området/Østnorge og Nordland. Men som en af dem bemærker, er det dialekter som også mange nordmænd kan have svært ved at forstå.

Baggrundsvariablenes betydning for informanternes rapporterede forståelse af norsk har jeg ikke undersøgt systematisk endnu, men jeg skal nævne at informanter som fortæller at de ikke har problemer med at forstå norske dialekter, ofte er informanter som har erfaring med forskellige dialekter fordi de har boet flere forskellige steder i Norge. Eksemplet kan måske illustrere hvor stor betydning det kan have i en analyse at vi har flere oplysninger om informanternes baggrund end de traditionelle sociale faktorer som køn, alder, region og social status.

5 Selvrapporteret forståelse og holdninger

Er der en sammenhæng imellem informanternes rapporterede forståelse af norske dialekter og deres holdninger til norske dialekter (og dialekttalende)?

De fleste informanter er enige om at akkommodation til norsk er nødvendig, og mange vil gerne være bedre til at snakke norsk. De fleste skriver norsk (bokmål), selv om det har sin pris, og mange føler sig mere hjemme i norsk skriftsprog end i dansk. Informanternes holdninger til at akkommodere til norsk, at skrive norsk (bokmål), at bo i Norge og norske traditioner er overvejende positive, og det samme gælder deres holdninger til norske dialekter som bergensisk, kristiansandsk, stavangersk, osloseansk og nordnorsk. De “nære” dialekter er ofte dem informanterne vurderer mest positivt. Deres vurderinger af dialekterne er i mange tilfælde knyttet til deres forståelse af dem, sådan at de dialekter de kender eller mener at kende og siger de kan forstå, også er dem de synes bedst om.

To typer af dialekter er der påfaldende forskellige holdninger til. Det er nordnorsk og “nynorsk”. Nordnorsk udtrykker mange begejstring for. Nogle har boet i Nordnorge, har en nordnorsk partner eller kolleger fra Nordnorge. Flere kan godt lide nordnorsk mentalitet og fortæller at de oplever lighedspunkter mellem den ligefremme nordnorske omgangstone og den danske, efter enkeltes mening en kontrast til den sydnorske tone i Kristiansand. En af informanterne i Oslo siger om folk fra Nordnorge: “De taler direkte til mit hjerte” (K15).

Med hensyn til nynorsk kommer alle danske fordomme på bordet, helt uopfordret, i både de skriftlige beretninger og interviewene hvor informanterne snakker med en nynorsktalende interviewer – som nogle tror snakker bergensisk – i over en halv time. De fleste mener at nynorsk er vanskeligt at forstå (men der er i interviewene kun få eksempler på at informanterne ikke forstår intervieweren). Kun 5 af de 52 informanter er positivt indstillede over for nynorsk/nynorske dialekter, og ingen skriver nynorsk.

6 Forståelsesproblemer

Forståelsesproblemerne drejer sig om både kulturelle og sproglige forskelle og mange andre forhold, men det er især forståelsesproblemer som har at gøre med de sproglige forskelle mellem dansk og norsk som informanterne nævner og giver eksempler på.

Mange fortæller at de især har oplevet forståelsesproblemer i begyndelsen af deres ophold. Enkelte har haft så store problemer at de har måttet snakke engelsk i begyndelsen.

De fleste oplever ikke længere eller kun sjældent at nordmænd ikke forstår dem. En del oplever dog at bestemte grupper har problemer med at forstå dansk. Det gælder børn og unge, indvandrere, ældre og fremmede. Nogle fortæller at folk i Østnorge, Trøndelag, Sogn og Fjordane, dvs. folk der bor i andre områder end informanterne, har problemer med at forstå dansk. Enkelte fortæller at de oplever at nogle nordmænd ikke vil forstå dansk. Enkelte andre oplever oftere forståelsesproblemer i telefonsamtaler end i ansigt til ansigt-kommunikation. Problemerne opstår da især når de skal stave navne, opgive adresser og telefonnumre eller udtale talord på norsk.

Forståelsesproblemer giver bl.a. det danske talsystem, faste udtryk, forstærkende udtryk, kraftudtryk, talemåder, slang, høflighedsfraser, homonymer og udtalemæssige særtræk ved dansk som fx det lyse *a*, det bløde *d* og svækkede eller forsvundne konsonanter, bagtunge-*u*, dansk-norske forskelle på de tætliggende korte vokaler *e* og *æ*, *e* og *a*, *i* og *y*. Også prosodiske faktorer som trykforhold, stød og intonation spiller nok en rolle i kombination med andre sproglige forskelle. Nogle gange kan bare en enkelt lyd give problemer. Fx kan to lyse *a*'er i ordet *Fanta* gøre det umuligt for en norsk tjener at forstå hvad en dansker ønsker at få serveret (eksempel fra informant K10). Og ordparret *far* og *mor* kan blive forstået som *farmor* (eksempel fra K19 som ellers har østnorsk *r*).

Nordmænds problemer med at forstå dansk skyldes ifølge informanterne forskellige faktorer: 1) sproglige forskelle, 2) utilstrækkelig eller mangelfuld akkommodation, 3) taletempo og diktion og 4) psykologiske faktorer: nordmænds holdninger, vilje, motivation og blokering. Selv har jeg registreret at også 5) hyperakkommodation kan give problemer. Hyperakkommodation fører til fremkomsten af former som hverken er norske eller ligner norske former og heller ikke er danske eller fælles dansk-norske former (fx udtale af en konsonant som er stum i både dansk og norsk som fx *d* i *runde tal* (i interview med M2)).

Løsningen på forståelsesproblemerne er, ifølge informanterne: at akkommodere (mere) til norsk, at gentage, at tale langsommere og tydeligere, at omformulere og at oversætte. Der er ingen tvivl om at nogle af problemerne kan ryddes af vejen ved brug af informanternes metoder, men når det gælder sproglige forståelsesproblemer, er det nødvendigt for informanterne først at vide hvilke danske træk nordmænd ikke forstår, dernæst at kende og kunne percipere de modsvarende norske træk og endelig at kunne producere den nødvendige akkommodation, i en form som nordmænd kan genkende og forstå, for hvis

deres akkommodation ligger for langt fra norsk, som fx hyperakkommodation kan gøre, forstår nordmænd alligevel ikke hvad der bliver sagt, og så skal der et nyt repareringsforsøg til – hvis ikke en af parterne har opgivet i mellemtiden.

7 Konklusion

Den dansk-norske nabosprogsforståelse er præget af gensidig velvilje, overvejende positive holdninger og nogle forståelsesproblemer. Der er en vis sammenhæng mellem perciperet og selvrapporteret forståelse på den måde at de informanter der oplever at de ikke eller sjældent har problemer med at blive forstået af nordmænd, heller ikke ofte selv har problemer med at forstå norsk.

Sprogforståelsen begge veje er præget af to til dels kontrasterende tendenser. På den ene side er der en udvikling hvor nabosprogsforståelsen bliver bedre med tiden (jf. variabelen antal år i Norge nævnt i afsnit 4) og gennem øget kontakt. Informanterne har også mere fokus på forståelsesproblemer i begyndelsen af deres ophold i Norge end senere. På den anden side er der også en større bevidsthed om at forståelse ikke er en selvfølge i mundtlig kommunikation, at den kræver en indsats af begge parter og at forståelsesproblemer ikke altid kommer frem i lyset, fordi nordmænd enten “høfligt” lader som om de forstår eller ikke tør sige at de ikke forstår, og danskere “høfligt” undlader at reagere når de fornemmer de ikke bliver forstået.

Med hensyn til perciperet forståelse og akkommodation (jf. formål 1 i indledningen) har over halvdelen af informanterne (27) skrevet om forståelsesproblemer, mens resten (22) enten ikke har problemer eller ikke nævner dem (eventuelle problemer kan være løst eller bare uomtalt). De fleste mener alligevel at akkommodationens primære funktion er at forebygge og løse forståelsesproblemer, men som sagt er der også andre akkommodationsmotiver (jf. afsnit 3). Desuden medfører den daglige norskpåvirkning en del ubevidst akkommodation, og også hyper- og overakkommodation spiller en rolle eftersom informanterne ofte ikke ved hvor problemerne i dansk ligger for nordmænd og derfor heller ikke kan vurdere hvordan og hvor meget de skal akkommodere og hvornår der dukker forståelsesproblemer op, bortset fra tilfælde hvor de får direkte tilbagemeldinger i form af metakommentarer fra nordmænd. Det betyder bl.a. at forholdet mellem perciperet forstå-

else og akkommodation er langt mere kompliceret end det umiddelbart lyder, og at bestemte former for akkommodation ikke løser, men snarere giver forståelsesproblemer.

Perciperet forståelse i sammenhæng med traditionelle baggrundsvariabler viser ingen bemærkelsesværdige tendenser, men faktoren livshistorie er interessant, for informanter med særlige erfaringer med norsk før/efter flytning til Norge (se afsnit 4), oplever færre problemer – med at blive forstået og med selv at forstå norsk – end andre, og netop disse informanternes holdninger skiller sig ud i forhold til nynorsk som næsten alle andre ellers har negative holdninger til. Dermed er holdninger en faktor som har betydning for nabo-sprogsforståelsen. Andre vigtige faktorer er informantbaggrund, erfaring/vane og sprogin-terne forhold (jf. formål 2 i indledningen). Holdningsaspektet må dog undersøges nærmere i forhold til andre holdningsobjekter (bl.a. at akkommodere til norsk, at bo i Norge og norske traditioner).

Nogle forståelsesproblemer er omtalt i afsnit 6 (jf. formål 3 i indledningen), men også her er der behov for systematiske undersøgelser af nordmænds forståelsesproblemer og danskeres erfaringer med ikke at blive forstået af nordmænd. Mit materiale rummer nogle eksempler på problemer som de danske informanter har oplevet, men kun få eksempler hvor den norske interviewer ikke forstår informanterne. Rapportering om forståelsesproblemer i en netdatabase kunne være en metode til at samle eksempler på, kombineret med deltagerobservation og optagelser af autentiske samtaler mellem danskere og nordmænd.

Litteratur

- Brodersen, Randi Benedikte. 2003: Analyse af leksikalsk og fonologisk akkommodation i ph.d.-projektet *Sproglig variation, sproglig akkommodation og sprogholdninger blandt danskere i Norge I: Rapport fra 7. nordiske dialektologkonferansen på Voss 14.–18. august 2002* (under udgivelse).
- Bø, Inge 1978: *Ungdom og naboland. En undersøkelse av skolens og fjernsynets betydning for nabospråkforståelsen*. Rogalandsforskning 4. Stavanger: Rogalandsforskning.
- Gadamer, Hans-Georg. 1965: *Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischer Hermeneutik*. Tübingen: Mohr (2. udgave).
- Gregersen, Frans. 2002: Manuskript om sprogforståelse i forbindelse med DASVA-projektet.
- Haugen, Einar. 1953: Nordiska språkproblemer – en opinionsundersøkelse. I: *Nordisk tidsskrift* 29:225–249.
- Maurud, Øivind. 1976: *Nabospråkforståelse i Skandinavia. En undersøkelse om gjensidig forståelse av tale- og skriftsprog i Danmark, Norge og Sverige*. Stockholm: Nordisk Råd.

- Rathje, Marianne. 1999: "*Ja, mm, okay... (jeg forstår ikke, hvad du mener)*". *Tilbage-meldingsenkeltord i et forståelsesperspektiv*. Specialeopgave. København: Københavns Universitet.
- Uhlmann, Ulla Börstam. 1985: *Dansk-svensk språkförståelse på Jyllands västkust. En punktstudie*. FUMS-rapport 120. Uppsala: Uppsala universitet.
- Uhlmann, Ulla Börestam. 1994: *Skandinaver samtaler. Språkliga och interaktionella strategier i samtal mellan danskar, norrmänn och svenskar*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Vikør, Lars. 2001: *The Nordic Languages. Their Status and Interrelations*. Oslo: Novus (3. udgave).